

csak szórakozni. Egyáltalán megtanulja, megszokja azt, hogy az élet nem csak a szakember napi leckéje, hanem javak elosztása, emberek vezetőnek-ki-választása, munkatársak szerzése és beosztottak szervezése (igazságos és okos munkamegosztás köztük), kötelesség és felelősség vállalása és teljesítése; nap, mint nap új és más feladatok megoldása, félreértések tisztázása, haragosok megbékítése, gyöngébbek segítése, ellenfelek meggyőzése, ellenségek leküzdése és így tovább...

Megismeri az életet, s megtanul mindattól ami rossz, undorodni: hiúság-fölverte hullámgűrűket jogtalanoknak és károsnak tartani, felelőtlen-ségek életgyilkos voltát fölismerni, tülekedések igazságtalanságát vérforralónak érezni, hazugságok semmi-vol-

tát, finom gépben homok voltát meg-
útnálni.

A nagy közösségi élményt megszereti: át meg átéli, hogy háromszoros a jó, ha kettő kapja. A férfias kiállás, a felelősségvállalás, s a csüdes önzetlen munka sziklát-mozdító voltát megéri és tiszteli, a szavuktartó emberek nagyságát megbecsüli.

Életet él és életet lát.

A SzEI arravaló, hogy a diáknépet vállonfogva arra tanítsa meg, hogy csakugyan ember-módon, keresztény-módon, magyar módon élje és igazlato szemmel lássa ezt az életet.

Mindez hol van akkor, ha a diák beiratkozik, jár előadásra, meghallgatja, megtanulja, levizsgálják, abszolvál és elmegy... Szakember vált be-

lőle; de ember aki életet fog mozdítani: százakat vezetni, kenyerüket, ott-honukat kimérni, nekik jó vagy rossz szót adni naponta százszor, aki családot tart majd a kezében, aki országot ügyeibe szól majd bele...? ... Milyen ember válik abból, aki ifjú nem volt, csak szakemberjelölt... Vagy aki volt ifjú csak hogy az ifjú életét semmi egyéb nem irányította csak az, amit megkapott pénzért, hiszen a családjából már kiszakadt s a templomot elkerülte...?

A SzEI hű et nunc teremt életet és azt az életet kereszténynek és magyar-nak akarja, mert tudja, hogy életre csak étellel lehet nevelni.

(Ennek a cikknek II. részét következő számunkban közöljük.)

Szász Károly:

A színészek helyzete a társadalomban

— Kolozsvári naplójegyzet —

Amikor a kolozsvári Magyar Színház küszöbét átléptük, meglepett, hogy a kis színházépületben mindennek és mindenkinek megvan a maga helye. Az intendánsnak, a dramaturg-főrendezőnek, a gazdasági-igazgatónak, a szcenikai főnöknek külön-külön szoba áll rendelkezésére, ami számunkra azért is meglepő, mert az anyaországi vidéki színházaknál nemhogy a külön irodahelyiségek, hanem maguk ezek a fontos szervek is hiányoznak. Sőt Uram Isten! Még társalgót is találtunk itt, ahol a színészek színházon belüli társadalmi élete lezajlik. A nagy szegedi színházban egyetlen helyes ahol a színészek színházi, belső élete társadalmi keretek között folyhatna le nem is beszélve arról, hogy a szegedi öltözők rendezetlensége mellett a szép fehér kolozsvári öltözők valóságosan csillognak. Szembetűnő volt a rend, ami a színészeket a színház-épületen belül övezi.

Ilyen pillanatnyi benyomások után az első estén láttam Tamási Áron „Vitézi lélek” című darabjának előadását. Pényes Aliz és Nagy István tehetségét mindenki ismeri, de rajtuk kívül az egész szereplőgárda elsőrangú nyújtott. En polgári életüket akarom megismertetni. Színpadi teljesítményüket megcsodáltam, de másnap, mikor személyesen is megismerhettem őket, még inkább csodálkoztam. A modorukban; a fellépésükben semmi sem volt, ami figyelmeztetett volna, hogy színészekkel van dolgom, akik „más emberek”. Akiket általánosságban a tudományos lélektan és társadalomtudomány a polgári embertől eltérő gondolkodásúknak tart s úgy hiszi, hogy az élet tényeivel szemben az állásfoglalásuk is más. A kolozsvári színészek annyira öntudatos művészek, oly szerényen, komolyan, elmélyülten gondolkodnak milderől, de legfőként a hivatásukról, egymással szemben olyan kollegialitással viselkednek, (mint másutt a kívülállókkal szemben sem,) hogy gondolkodóba essem: milyen üdvös lenne, ha a színészek magánéletükkel teljesen bele tudnának illeszkedni a társadalom jobbik részének életébe, hasznosabb eszközei lehetnének saját művészetüknek is és ezzel lehántanák a társadalom többi rétegéről azt az előítéletet, hogy a színész, az egész színésztársadalom csak üres, hiú, fölszínes erkölcstelen lehet. Vajjon van-e mód erre, egészséges tagja lehet-e a színész az egészséges társadalomnak?

Mint hogy a színjátszás összetett művészet, úgy maga a színház is sokrétű intézmény. Szervezetében művészekre éppúgy szüksége van, mint technikai szakmunkásokra, sőt nem nélkülözheti azt az embert sem, aki művészetben és technikában egyaránt ott-

honos, így pld. a szcenikai felügyelőt, a színpad tervezésére és kivitelezésére képzett szakembert. A színház emberanyagában tehát művészi és polgári elemek keverednek. Önkéntelenül felvetődik a kérdés: milyen a színház társadalmi és ennek megfelelően társadalmi élete s ez hogy viszonylik a polgári társadalomhoz és annak életéhez.

Tudjuk, hogy a klasszikus ókor folyamán, a színészt kivette magából a polgári társadalom, a középkorban és az újkor elején éppen csak megtört tagja volt s társadalmi helyzete csaknem a legújabb időkig ilyen formákban élt tovább. Nem akarom koronként részletezni, vajjon mi volt az oka, hogy a polgári társadalom a színésszel szemben ellenérzést tanúsított, egy, a színész egyéniségéből adódó magyarázat, általában, minden korra érvényesen, úgy is meg fogja magyarázni. Amíg a színész egy-egy új szerepével foglalkozik, egész napon keresztül a próbák és előadások alatt, az életre keltendő alakra összpontosul a figyelme. Valóságos énjé világának ok és okozati összefüggései elhomályosulnak és a színész egy másik lény (második, harmadik, tizedik, századik, stb.) sorsösszefüggéseit veszi magára és egy második, tizedik, századik, stb. én-t alakít ki magában, míg a személyes én háttérbe vonul és figyel. Theodor Lessing szerint a színész a folytonos elszemélytelenedés és szüntelen idegen életbe való beleélés következtében végül nem tud különbséget tenni saját én-je és az idegen érzések között. Nem tud különbséget tenni, mi az életszerűen valóságos és mi az csak művészi valóságos élmény benne. Legigazabb érzései is valamilyen pózban állnak a belső tükrök előtt és ha össze-töri a fájdalom, az való, hogy összetöri, de ahogyan végbemegy benne, abban mindig van egy kevés a színészi-ből.

Igy áll a helyzet a színésszel, mint egyénnel. Vajjon, milyen társadalom az, amelynek összetevői ilyen egyedek? Már a színész sajátos belső alkata biztosíték arra, hogy a mindenkori polgári társadalomtól erősen eltér. Az olyan ember, aki a valóságos életben előadódó helyzeteket és összefüggéseket nem maguk valóságában éli át, hanem azokat a színészi megfogalmazás és stilizálás formanyelvén még önmagának is inkább megjátssza, mint éli, másként is ítéli meg az emberi élet tényeit és összefüggéseit, mint az átlagos polgári ember. Ez okból természetes, hogy az életjelenségek értékelésében is eltolódások, illetve különbségek mutatkoznak a kétféle társadalom itéletalkotásában. Ezek az eltolódások bizonyos korokban nagyon erősek is lehetnek. Talán ez az oka,

hogy a polgári társadalom kezdetől fogva kitesztotta magából a színészeket. Egyes művészek és művésznők személyes sikereivel szemben zordonan állnak az ókori törvények, melyek kéj-nőkkel és kerítőkkel helyezik egysorba a színészeket. A Lex Pupia (Kr. e. 71.) megtiltja a szenátoroknak és fiutódjainak hogy színésznőt vegyenek feleségül. Ez volt a helyzet az ókorban, de a középkorban és újkorban keresztül is ilyen alapon variálódott a színésztársadalom sorsa. Csak újabb időkben kezdenek a színészek is a körülöttük élő tiszta emberi élet értékes, elfogadott részévé válni.

Ez a folyamat a XIX. században indult el, még most is tart, anélkül azonban, hogy közel lenne a beteljesülés-hez.

Nézzük meg, hogy a színész, mint „másfajta” ember alkalmas-e arra, hogy polgári életet éljen, hiszen látuk, hogy abban erősen eltér a polgári embertől, hogy másféleképpen látja és éli meg az emberi élet valóságait.

Ha leszögezzük, hogy a polgári élet főfeltétele az állam, illetve az emberi társadalom törvényeinek magatartása, a közösségbe való beilleszkedés képessége, a polgári életforma pedig a családon belüli élet tiszteletbentartása, — nyilván már közömbössé is válik, hogy a színész másként látja és olvasztja magába az élet jelenségeit mert miután a polgári élet e legfontosabb feltételeinek megfelelt, a polgári életforma élésére alkalmasnak kell tartanunk, még akkor is, ha tudjuk, hogy e színésztársadalom egyedeinek sajátos belső alkata miatt a mindenkori polgári társadalomtól erősen eltér. Azt a különbséget, amely a kétféle társadalom között szemlélet és appercepció dolgában mégis fennáll, nem lehet célunk itt elbírálni, vajon a különbség melyik javára billenti a magasabbrendűség mérlegét.

Természetesen vannak jelenségek, amelyek ellentmondanak annak, hogy a színész teljesértékű tagja legyen a társadalomnak. Elsősorban az, hogy a színész lakóhelyének gyakori változása miatt csak nehezen tud családot alapítani, azonkívül a színésznő csak hogy szerződésének eleget tessen, képtelen a teherviselés idejét színpadtól távol tölteni. Ezek olyan problémák, melyeket államilag kellene rendezni, hiszen az egy helyben lakó nagy színészek számtalan példája mutatja, hogy a színészen nem lehet annyi egyéni sajátosság, hogy emberi jegyeit végleg elvesztesse, igenis kívánczik a polgári életformák felé. A modern színpad egyik legkiválóbb nagysága, Ludmilla Pitoeff nyolc gyermeket szült s amellet volt ideje arra, hogy a legnagyobb színészek egyiké-

vé küzdje fel magát, Szent Johanna, Kleopátra, Ofélia, stb. alakításaival.

Szándékosan említettem külföldi példát, noha a magyar színésztörténetben is találhatnánk megfelelő neveket, akik a polgári élet szép erényeit egyesítették és egyesítik a maguk művészetével.

Sőt meg is fordíthatnók a tételt. Igen valószínű, hogy a polgári életformában, családban élő színészek sokkal többet tudnak produkálni színpadon és nem azért élnek szigorú polgári életet, mert a nagyság kötelezi erre őket, hanem azért igazán nagyok, mert rendezett életmódban a színészi alkotás is tágabb keretet kap, tekintve, hogy a színjátszásnak csak egyik fele kíván ösztönt, a másik fele műveltséget, elmélyülést, nyugalmat.

Természetesen a Színművészeti Kamarának és a magyar társadalomnak is vannak feladatai ezen a téren. Elsősorban a fizetések komoly rendezésével és ellenőrzésével kell módot nyújtani a színésznek a magasabbrendű polgáriassuláshoz, másrészt az egész művelt magyar társadalomnak kell segítséget nyújtani ahhoz, hogy a színész felemelkedhessék abba a társadalmi régióba, amely megilleti a művészetét után. Ilyen körülmények között a továbbművelődés, az elmélyülés és a hivatásban való buzgó hit erősödni fog a színészen. Erre pedig nagy szükség van ma a magyar színpadon.

Mélyen tisztelt

Professzor Ur!

Professzor Ur minden kollokviumon és szigorlaton sokat bosszankodik, mert azt kell látnia, hogy a hallgatói nem sokat tartottak meg abból, amit Professzor Ur nekik előadott. Tudom, hogy Professzor Ur szívesen veszi az ifjúság megnyilatkozásait, ezért megírom a *Szegedi Hidban*, hogy mi, a hallgatói mit gondolunk.

Többben is olyan véleményem van, hogy erről, hogy Professzor Ur mindig az „egyetemi színvonalat” tekinti normának és mivel azt szeretné, hogy az minél magasabb legyen, egyszerre sok és nehéz dolgot ad elő mindig Nagy és szép dolgokat, úgy hogy sokszor szédülünk belé, de ép azért néha meg se tudjuk egészen érteni, vagy ha megértjük csak abban a pillanatban, esetleg még az óra végéig is világos, de ezután összezavarodik sok minden a fejünkben.

Ezért arra gondoltunk, hogy Professzor Ur szebb kollokviumokat és szigorlatokat hallana tőlünk akkor, ha a mi színvonalunkat tekintené és azt szeretné minél magasabbra emelni. Tehát, ha néha visszakerdezzel meggyőződne arról, hogy mennyire értettük meg az előadást; vagy, ha esetleg mindjárt a félévi kollégium megkezdése előtt végigkérdezzel bennünket arról, hogy már mit tudunk szakunknak azon a területén és ha az egyszer előadott, igen nehéz részeket újból előadná Professzor Ur, ha meggyőződik hogy az nem egészen világos előttünk. Bizonyos, hogy az előadás, az előadásmód színvonala, tehát az „egyetemi színvonal” így süllyedne, de ha azt a szempontot nem hagyjuk ki a vizsgálódásunkból, hogy az előadás színvonala csak eszköz, a cél pedig a hallgatóság színvonala, akkor talán érdemes lenne ezt az áldozatot azért a célunkért, hogy minél különb szakemberekké legyünk, meghozni.

Kérem, ne vegye Professzor Ur to-lakodásnak és más dolgába való jogtalan beleszólásnak a soraimat, hiszen közös ügyünk az, hogy az egyetemi ifjúság minél jobb tudással kerüljön ki a magyar életbe.

Tisztelettel: Egyik csendes hallgatója.

Mi újság?

számunkra a:

Szegedi Hid